

Presentatie Transitie Landelijk Gebied, deelgebied Zuidelijk Westerkwartier

Gegeven op 18-1-2024 (in de Klaver te Nuis) & 25-1-2024 (De Postwagen te Tolbert)

Maickel Burgers (gebiedsregisseur van de provincie Groningen) begon de presentatie met een terugblik op het proces het afgelopen jaar. Begin vorig jaar zijn verkenners en gebiedsregisseurs aangesteld om in de gebieden aan de slag te gaan. Tot de zomer is gesproken met belangenorganisaties, mede-overheden en andere partijen in het gebied, zoals bijvoorbeeld de gemeente Westerkwartier, de waterschappen, LTO, Collectief Groningen-West, Agrarisch Jongeren Kontakt, Landschapsbeheer Groningen, Staatsbosbeheer en een aantal individuele boeren die zich hadden gemeld na de inloopbijeenkomst die in juni vorig jaar is gehouden in de Postwagen te Tolbert.

Na de provinciale verkiezingen is er een nieuw college van Gedeputeerde Staten gekomen in Groningen, met Gedeputeerde Henk Emmens voor het Landelijk Gebied en de Landbouw. Het nieuwe college heeft de keuze gemaakt om de gebiedsprocessen door te laten gaan, ondanks alle onzekerheden over o.a. PAS-melders en interimers, beschikbare middelen, landelijk beleid zoals het landbouwakkoord en de landelijke verkiezingen. Insteek hierbij is om de doelen van uit het NPLG te koppelen aan lokale opgaven en uitdagingen en van het gebiedsplan een Gronings verhaal te maken. Hierdoor kunnen we als Groningen bij het rijk/nieuwe kabinet aangeven welke richting wij op willen, welke bijdrage wij kunnen leveren voor het behalen van de doelen en wat daarvoor nodig is.

Om de doelen die zijn opgenomen in de Groningse startnotitie verder uit te werken zijn in november kennissessies georganiseerd met de betrokken organisaties en personen. In deze sessies werd gekeken naar de kenmerken en kwaliteiten van het gebied, de doelen vanuit het NPLG, de lokale uitdagingen en wensen en er werd gekeken naar kansen of blokkades die zich mogelijk voordoen.

Per thema wordt nu gepresenteerd welke opgaven er vanuit het NPLG liggen en welke aanvullende punten vanuit de streek zijn toegevoegd in de kennissessies.

Thema Landbouw

Het Zuidelijk Westerkwartier (ZWK) heeft volgens de laatste CBS data 350 agrarische bedrijven. Het gaat hierbij voornamelijk om veehouderijen en een klein aantal akkerbouwbedrijven. Wat opvalt is dat bedrijven in het ZWK gemiddeld kleinschaliger zijn dan elders in de provincie. Ook komt het vaker dan gemiddeld voor dat er nevenactiviteiten plaatsvinden. Dit kan betekenen dat er op het bedrijf naast de agrarische bedrijfsvoering een andere vorm van bedrijvigheid wordt gedaan. Maar het kan ook een betaalde baan naast het bedrijf zijn. Tenslotte valt op dat van uit de laatst bekende cijfers er in het ZWK relatief weinig bedrijfsopvolgers zijn, wat mogelijk kan wijzen op een groter aantal stoppers.

De provincie vindt het belangrijk om perspectief te bieden voor de landbouw in het ZWK.

De landbouwsector in het ZWK is een hele actieve sector als het aankomt op programma's, projecten en pilots. Vanuit Collectief Groningen-West lopen er een groot aantal projecten en natuurlijk het agrarisch natuur en landschapsbeheer. Ook is collectief Groningen-West bezig

met het opstellen van een gebiedsofferte waarbij vanuit de sector zelf een aanbod wordt gedaan wat kan worden gedaan aan de TLG doelen. Dit heeft uiteraard een groot raakvlak met het gebiedsproces vanuit de provincie, maar de processen staan los van elkaar. Naast het collectief zijn er ook via Westerkwartier Natuurinclusief diverse projecten en pilots uitgevoerd die waardevolle inzichten kunnen geven voor het gebiedsproces.

Thema Natuur

De natuurdoelen vanuit het NPLG omvatten een aantal verschillende zaken. Ten eerste de doelen voor verbetering van de Natura-2000 gebieden. Het gaat hierbij ook over het reduceren van de stikstof uitstoot. In het ZWK zijn geen stikstofgevoelige natura-2000 gebieden te vinden. Toch is er wel een opgave omdat een aantal Drentsche en Friese gebieden vlak over de grens beïnvloed kunnen worden door het ZWK. Naast de stikstofdoelen wordt ook gewerkt aan het op orde brengen van de hydrologie in de gebieden.

Het NatuurNetwerk Nederland (NNN) wordt afgerond. Het NNN heeft in het ZWK een omvang van circa 2700 hectare waarvan 700 hectare nog moet worden verworven. In de gebiedsontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier werkt de provincie Groningen samen met waterschap Noorderzijlvest aan het afronden van het NNN, het realiseren van waterbergingen en het verbeteren van de waterkwaliteit.

Groenblauwe dooradering is ook opgenomen in het NPLG. Het gaat hierbij om lijnvormige elementen in het landschap die bestaande natuurgebieden met elkaar kunnen verbinden en een bijdrage kunnen leveren aan de biodiversiteit. Het gaat dan in het ZWK bijvoorbeeld om de houtsingels op de hoge gronden en natuurvriendelijke oevers in het lagergelegen deel. Hiervoor is de (landelijke) doelstelling 10% in 2050. Het versterken van de houtsingelstructuur levert ook een bijdrage aan de opgave bos en hout, om nieuwe bomen en bossen te planten. Het aanplanten van grootschalige bossen is in het ZWK niet aan de orde omdat dit niet passend is binnen dit deelgebied van de provincie.

Tenslotte zijn er zogenaamde Vogel-en Habitatrichtlijndoelen opgenomen. Het gaat hierbij om het creëren van extra leefgebieden voor beschermde soorten. In het ZWK kun je dan denken aan bijvoorbeeld de otter en de grote modderkruiper (vis) die hun leefgebied hebben in de lagergelegen natte delen. Binnen landbouwgebieden zijn bijvoorbeeld de Grutto en andere weidevogels soorten waar we leefgebied voor moeten versterken.

Thema Klimaat

Jaarlijks komt er ongeveer 4,7 miljoen ton aan broeikasgassen vrij door de afbraak van veen in veenweidegebieden, dit is 2 á 3 procent van de totale uitstoot van Nederland. Naast het vrijkomen van broeikasgassen zorgt de afbraak van veen ook voor het inklinken van de bodem, waardoor het gebruik van het land lastiger wordt en huizen kunnen verzakken. Daarom is het belangrijk om binnen de klassieke veenweide maatregelen te nemen om afbraak van veen tegen te gaan (donkerpaarse gebieden op de kaart). De totale reductieopgave voor de provincie Groningen is 0,06-0,08 megaton CO₂-equivalenten.

40% van de veenweide gronden binnen het ZWK liggen binnen de begrensde NNN, daar zijn we vanuit de provincie Groningen al druk mee aan de slag. Hoe groot de opgave voor veen nog is als we deze 40% hebben aangepakt en hoe we dan met de overige 60% omgaan moet nog worden bekeken in het vervolg van het gebiedsproces.

Voor de landbouw is er een opgave voor reductie van de uitstoot van Methaan van 0,19 megaton CO₂-equivalenten. Ter illustratie: gemiddeld stoot 1 koe 3,4 Kg CO₂ Equivalenten uit per jaar. In de kennissessies is de oproep gedaan om bij deze opgave vooral te kijken naar de mogelijkheden op bedrijfsniveau (maatwerk) en zo min mogelijk generieke maatregelen te nemen op dit vlak. Ook innovatie zou hierin een plek moeten krijgen.

Laatste onderdeel van het thema klimaat is vastlegging van koolstof in de bodem. Dit kan op verschillende manier en is ook afhankelijk van de grondsoort, grondwatertrap etc. Enkele opties zijn stoppen met ploegen, bodembedekkers na de oogst, verhoging van het areaal permanent grasland, bepaalde vormen van agroforestry en het herstellen van wetlands.

Thema Water

Waterkwaliteit is een belangrijk onderdeel van het gebiedsproces. Er wordt al gewerkt aan de waterkwaliteit doelen (Kaderrichtlijn Water) door waterschappen in samenwerking met provincies. Er zijn in het Zuidelijk Westerkwartier ook al goede stappen gezet de afgelopen jaren, vooral op het gebied van chemische waterkwaliteit. De ecologische waterkwaliteit blijft helaas nog achter, daar moeten we dus nog stappen zetten.

Naast de kwaliteit van het oppervlaktewater is grondwater ook een belangrijk onderwerp in het ZWK. Momenteel wordt er gezocht naar grondwatervoorraden die mogelijk in de toekomst gebruikt kunnen gaan worden voor het winnen van drinkwater. Het gebied ten zuiden van de A7 staat in deze zoektocht als mogelijkheid op de kaart. Mocht dit gebied uiteindelijk worden aangewezen dan komen er beschermingsregels voor het grondwater die impact hebben op wat je op/met het land mag doen.

De laatste belangrijke uitdaging voor water is waterbeschikbaarheid. We willen voldoende water hebben in de zomermaanden, ook als het droger is/wordt. In de wintermaanden willen we droge voeten houden en niet te maken krijgen met wateroverlast in perioden waarin het extreem nat is. Daarom is het belangrijk om in het watersysteem water vast te houden waardoor het in de bodem kan trekken als voorraad voor drogere tijden. Het ZWK heeft hierin een grote kans liggen omdat er veel kleine peilvakken zijn. Hierdoor kun je per deelgebied kijken wat de optimale situatie is voor winter en zomer.

Vervolgproces

Na het inhoudelijk deel van de presentatie is toegelicht hoe het vervolg er uit ziet. Eerst is de de toekomstvisie vanuit de provincie Groningen voor het ZWK gepresenteerd. Als provincie Groningen zetten we in op een gemixte landbouw in deze regio. Dat zou bijvoorbeeld kunnen betekenen dat een deel van de veehouderij gewoon kan doorgaan zoals het nu ook gaat, een deel zou kunnen extensiveren en groenblauwe diensten aanbieden, weer een ander deel kan het bedrijf verbreden met een andere tak zoals een boerderijwinkel of een camping. Ieder bedrijf zal hierbij moeten kijken naar wat er past. Wat er past bij het bedrijf en de bedrijfsvoering én wat er past bij de locatie en de omgeving. Ieder bedrijf moet dan een eigen keuze maken welke richten ze op gaan. Voor de totale landbouwsector zien we mogelijkheden in het koppelen van akkerbouw aan veehouderijen. In Groningen hebben we nagenoeg evenveel akkerbouw als veehouderij, dit biedt een grote kans om reststromen aan elkaar te verhandelen en samen te werken (kringlooplandbouw).

Hierna volgt een toelichting over de belangrijke aandachtspunten voor de toekomst die zijn meegegeven vanuit de gebiedspartijen in de kennissessies.

- Er zijn een aantal algemene zaken genoemd; zorg voor een goede referentie per doel, lever waar mogelijk maatwerk, zo min mogelijk generieke maatregelen, neem sociaaleconomische aspecten mee en blijf de regio betrekken.
- Daarnaast zijn specifiek voor de landbouw meegegeven dat er langjarig perspectief moet zijn, met hierbij uiteraard een goed verdienmodel. Ook hier werden maatwerk en keuzevrijheid genoemd als belangrijke onderwerpen voor de uitwerking in de toekomstsessies.
- Slim meervoudig ruimtegebruik door doelen te combineren is een goede optie om de vraag naar ruimte te beperken. Hierbij moet de overheid ook het goede voorbeeld geven. Vraag is welke opgave nog resteert als je bestaande opgaven hebt ingevuld, zoals de aanleg van het NatuurNetwerk.
- Tenslotte is geconcludeerd dat water de verbindende factor is. Iedereen heeft belang bij schoon en voldoende water en een goede waterveiligheid.

Om verdere stappen te zetten worden de komende maanden, februari tot en met april, als vervolg op de kennissessies zogenaamde toekomstsessies georganiseerd om oplossingsrichtingen te bedenken, door te rekenen en te bespreken. Nadat deze sessies hebben plaatsgevonden wordt wederom een publiek toegankelijke bijeenkomst georganiseerd waarbij kan worden gereageerd en meegedacht. Tenslotte wordt een oproep gedaan om vooral contact op te nemen (contactgegevens op het scherm in de presentatie) als u wilt meedenken of vragen heeft.